

Következésképpen elmondhatjuk, hogy a tanítási-tanulási folyamatban a tanulók által elsajátított változatos művelődési területekről származó ismeretek összefüggéseinek kiemelésére, a tangenciális összekapcsolódási lehetőségek, illetve az ismeretek közötti érintkezési felületek vagy kapcsolatok feltárására, azaz tudománylogikai és pszichopedagógiai szempontokat érvényesítő rendszerezésre vonatkozó fokozott pedagógiai gondoskodás az egyéni tudás (műveltség) optimális funkcionalitását határozza meg. Az információknak a kognitív struktúrákba történő beleszövődését is biztosító rendszer befoglalás eredményeképpen a tanulók nemcsak azok visszaadására, nemcsak az iskolai jellegű feladatok és problémaszituációk megoldására lesznek képesek, hanem a szociális vagy a szakmai élet legváltozatosabb, sokszor előre nem látható elvárásainak kielégítésére is. Az oktatási folyamat meghatározott szakaszaiban, az elsajátított tudásanyag fő vonulatait, központi fogalmait és más fontos elemeit érintő céltudatos tanári szintetizációs törekvés nagymértékben elősegíti az integrált hierarchikus tudásstruktúra kialakulását, amely szinkronban van az integrált valóságra vonatkozó információs képződmények piramidális és integratív szerkezetével, melyben a konkrét adatokra és tényekre képzetek, ezekre fogalmak, a fogalmakra szabályok, a szabályokra törvények, a törvényekre elméletek, ezekre alapelvek, majd ezekre legvégül kategóriák épülnek.

A fenti elgondolások alapján arra következtethetünk, hogy napjaink iskolája által javasolt oktatási folyamat keretei között, egyazon vagy különböző tantárgyak síkján asszimilált ismeretek rendszerbe foglalása, illetve specifikus tanítási-tanulási tevékenységek révén történő integrálása, egységes tudássá való kimunkálása az oktatási gyakorlat hatékonyságát jelentős mértékben befolyásoló didaktikai alapelveként jelentkezik, de amely mindenképpen és szinte minden aspektusában meghaladja az oly régi és klasszikus rendszeresség és folytonosság elvét.

IRODALOMJEGYZÉK

- Arends, I.R., (1994): *Learning to Teach*, McGraw-Hill, Inc.
Báthory, Z., (1992): *Tanulók, iskolák – különbségek*, Tankönyvkiadó, Budapest.
Bontaș, I., (1995): *Pedagogie*, Editura AII, București.
Bruner, J., (1962): *On knowing: Essays for the left hand*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
Bruner, J., (1968): *Az oktatás folyamata. A pedagógia időszerű kérdései külföldön*, Tankönyvkiadó, Budapest.
Cucuș, C., (1996): *Pedagogie*, Editura Polirom, Iași.
Nagy Sándor, (1993): *Az oktatás folyamata és módszerei*, Budapest.
Nicola, I., (1996): *Tratat de pedagogie școlară*, EDP, București.
Skinner, B.F., (1973): *A Tanítás technológiája*, Gondolat, Budapest.

PALLÁNÉ SZÉNÁSI MAGDOLNA

Tanítóképző Főiskola

Jászberény

Kísérleti tapasztalataink a mese világról

ANDERSEN: BORSÓSZEM HERCEGKISASSZONY

A mesét a Jászberényi Tanítóképző Főiskola IV. éves német nyelv – tanító szakos végzős növendékeivel (10 fő) olvastuk. A hallgatók az „Andersen-meséi” fakultációs óra keretében már sokféle ismeretet szereztek a kor irodalmáról és Andersen munkásságáról. Ezúttal egy kísérletet végeztünk el. A kísérlet célja az volt (és ezt csak utólag közöltem a hallgatókkal), hogy bizonyítsuk az olvasás fontos hatását a gondolkodás- és a fantáziafejlesztés szempontjából, és ráirányítsuk a hallga-

tók figyelmét arra, hogy leendő munkájuk során érdemes és hasznos a világirodalom értékes meséit felhasználniuk.

A kísérletet két csoportban végeztük el. Először a tanítójelölt növendékeknek, majd pedig egy 9 fős 9–10 éves gyermekből álló csoportnak kellett válaszolnia ugyanarra a 12 kérdést tartalmazó kérdőívre.

Az óra (2x45 perc) menete a hallgatók csoportjában

Először a mese keletkezésének körülményeiről beszéltünk.¹ 1834 májusában Andersen egy négy mesét tartalmazó kis kötetet adott ki. Ez az esemény életének nagy fordulópontját jelentette.

Hosszas helykeresés, sok-sok próbálkozás után ez a könyv indította el Andersent a világhírnév felé.

A következő meséről van szó: A tűzszerszám, Nagy Kolos és kicsi Kolos, Borsószem hercegkisasszony és Idácska virágai.

Maga Andersen számol be róla, hogy az első három mese az összesen megírt 156 közül olyan, amelyet már gyermekkorában is hallott. Népi eredetét az is igazolja, hogy a Grimm-testvérek gyűjteményében szinte szóról szóra ugyanúgy olvasható a Borsószem hercegkisasszonyról szóló mese.

A nagy siker után Andersen minden karácsonyra egy-egy kis kötetet lepte meg olvasóit. Az emberek ezt megszokták, és boldogan találgatták, mi minden lesz olvasható a következő könyvecskéiben, annak ellenére, hogy egyes kritikusok nagyon hiányolták a meséiből a pozitív tanulságot.

A mesét ezután német nyelven elolvastuk és lefordítottuk.² A következő kérdésem a mese felépítésére irányult. A válasz gyorsan megszületett, hiszen a kis remekmű mindössze másfél oldal, és jól tagolható.

A mese részei tehát:

1. A probléma felvetése: az író elbeszéli, hogy egy királyfi feleséget keres, de az egész világon nem talál megfelelő hercegnőt.
2. A cselekmény bonyolítása és megoldása: valóság-hű, realiztikus cselekményekből, párbeszédéből épül fel. A herceglány maga jön a palotába, és az öreg királyné próbáját kiállja. 20 matracon és 20 pehelydunnán át is megéri a borsószemet, amely össze-vissza töri érzékeny testét.
3. Befejezés: az író ismét elbeszéli az olvasónak, hogy mi történt később: Megtartják a lakodalmat, és a borsót a kincseskamrába teszik.

A szerkezet tehát keretes. A keret elbeszélés jellegű, az író az olvasóhoz szól, válaszol a problémát, a körülményeket, a tényeket.

A cselekmény tárgyalása során az olvasó közelebb kerül a történethez. Az író szinte láttatja, érezteti velünk, hogy miként alakul a cselekmény. A színpadszerű előadás a néző szeme előtt folyik, végül ismét távolodunk a történetől, kilépünk belőle, és az író zárógondolataival fejeződik be a mese.

Ezután így folytattam. A pergő, feszes ritmusú mesében igen sok a homályos elem. Például:

- a) Miért akar a királyfi igazi hercegkisasszonyt feleségül venni? Vagy:
- b) Fontos dolog alapján döntötték-e el, hogy ki legyen az ország első asszonya?

Ezekre a kérdésekre közösen válaszoltak:

- a) Mert magához illő, hasonló társat keresett.
- b) Igen, mert az érzékenység fontos dolog mind a magánéletében, mind a közéletben.

Egészítsük ki azokat a részeket, amelyek nem eléggé világosak!

Ezután egy kérdéssort kaptak, amely a mese fonalát követte.

Tekintsük át ezeket!

A mese szövege
(értelemszerűen rövidítve)

Volt egyszer egy királyfi,

aki igazi hercegisasszonyt szeretett volna feleségül venni.

Hercegisasszony volt elég, de mindig volt valami, ami nem volt rendben.

Az esti szörnyű zivatarban ott állt a kapu előtt egy hercegisasszony.

Kopogott a várkapun, és az öreg király ment ajtót nyitni.

Az öreg királyné bement a hálókamrába, és elkészítette a herceglány ágát.

A borsó a kincseskamrába került, és ott is maradt, ha valaki el nem lopta.

Ezután a királyfi feleségül vette a lányt, mert már tudta, hogy igazi herceglánnyal áll szemben.

Higgyétek el, ez egy igaz történet volt.

A hallgatók élvezettel dolgoztak. Tetszett nekik a feladat. Óra végén beadták munkájukat, és sürgettek, hogy mielőbb legyen kész az értékeléssel.

A válaszok elemzése

A válaszok tükrözték a hallgatók irodalmi felkészültségét és pillanatnyi lelkiállapotát.

Két hallgató igen nagy jártasságról tett tanúbizonyoságot a romantikus irodalomban és ezen belül a mesék világában. Beleélték magukat a feladatba, és gazdag fantáziával szinte új kis történeteket alkottak a feltett kérdésekre. Egyiküknek különösen kiemelkedő irodalmi ismeretei vannak.

A másikat elsősorban a mese varázsa ragadta magával. Könnyed, szép stílusban mintegy 6 oldalt írt tele. Őt általában az emberi-, családi- és párkapcsolatok foglalkoztatták. Szinte személyes vágyakozással róttá sorait. S valóban ezek a kérdések mindenkit érintenek. Ezért lehet ez a mese örök. Ebben rejlik vonzerejének titka.

A többiekétől teljesen eltérő, kirívó véleménye volt még egy jelöltnek. Ő nem válaszolt kérdések szerint, hanem egybefüggően fogalmazott. Azt írta, hogy a mesékben minden úgy alakul, ahogyan az az írónak éppen eszébe jut. Ezért ezekben nem szabad összefüggéseket, gondolatokat keresni, s az egészet nem szabad komolyan venni. A mese csupán játék a szavakkal. Másfelől leírja, hogy a mese rendkívül alkalmas a gyermeki fantázia fejlesztésére, de nem a tévés változatok, hanem olvasott formájuk. Míg a tévé a passzív magatartást segíti elő, az olvasás az aktív, az önálló gondolkodást fejleszti.

Készültek rövidebb, vázlatosabb, de egy-egy kérdésre ötletes, érdekes választ tartalmazó munkák. Némi irodalmi jártasságról is tanúskodtak.

A rá vonatkozó kérdés

Milyen volt?

Milyen egy igazi hercegisasszony?

Mi nem volt rendben?

Hogy került oda egyedül?
Milyen volt a palota?

Miért az öreg király ment ajtót nyitni?

Miért a királyné csinálta az ágat?
Fontos-e az „ágy”, a kísérlet a házasság szempontjából?

Miért került a borsó a kincseskamrába?
Miért képzeltető el, hogy valaki ellopta?

Jó lesz-e a házasság?

Miért bizonygatja az író, hogy a történet valódi?

Földhözragadt, itt-ott humoros, sőt olykor cinikus válaszokkal is találkozhatunk. Ez talán az év végi hajrá feszültségének tulajdonítható.

A válaszok összehasonlítása:

Ahogy az feltételezhető volt, rendkívül sokféle válasz született.

A hallgatók sémáktól mentes, szabadon szárnyaló szubjektív feleleteket alkottak. Különösen nagy a szóródás az olyan kérdésekre adott válaszok esetében, amelyek átfogó jellegűek. (11., 12. kérdés) A tévé, illetve a mesekönyvek illusztrációi gyakran befolyásolták a "külsőségek" leírását. (1., 6.)

A válaszok összehasonlítása az egyes kérdések esetében

1. Milyennek képzeljük a királyfi?

Általában az volt a vélemény, hogy a királyfi jó külsejű és uralkodásra alkalmas, szeretetre méltó. (4 fő) Külsejére vonatkozóan 6-an tesznek említést. Csak pozitív tulajdonságot sorolt fel 5 hallgató, csak negatívát 1 fő. Sokféle külső és belső tulajdonságot soroltak fel, de nem akadt két egyező vélemény. (Például: piperkőc, önállótlan, nemes lelkű, segítőkész, jó emberismerő, szőke, kék szemű, sötét hajú, sötét szemű, olyan, mint egy parasztfiú, csinos, igényes.)

Anélkül tehát, hogy a mese konkrét leírást adna róla, minden hallgató fantáziájában kialakult a királyfiről egy szubjektív, olykor teljesen eltérő kép.

2. Milyen egy igazi hercegisasszony?

Általában királyi külsővel (5 fő), de önállótlan és elkényeztetett vonásokkal (4 fő) képzelik el. Rangos és előkelő; gazdag származását, belső értékeit, önálló bátor fellépését 3 fő említi.

Egyéb tulajdonságai: érzékeny, könnyed, jelentéktelen külsejű, kalandvágyó, magányos, nyafka, uralkodásra termett.

A hercegisasszony alakja részletesebb kidolgozásban került a válaszok közé, mint a királyfié. Ez nem meglepő, hiszen végül is ő a történet főszereplője.

3. Mi nem lehetett rendben?

Legtöbb válaszadó (7 fő) szerint a hercegisasszonyoknak rossz tulajdonságaik lehettek. A rossz tulajdonságokat a következőképpen képzelik: rosszul neveltek, unintelligensek, üresek, nem őszinték, felszínesek, rá akarnak telepedni a királyfira, kényesek és nem eléggé előkelők... A többség valamilyen belső értéket hiányol, csak egy-egy esetben említenek testi fogyatékoságot, illetve a vagyon, a származás problematikuságát.

4. Hogyan került a hercegisasszony a palotába?

Eltévedt, véletlen volt, illetve valamilyen jó szellem vezette: isten, tündér, kölcsönös, titokzatos vonzalom (4-4 fő). Szándékosan ment oda 2 fő szerint. Némelyek két variációt is megadnak, vannak, akik külön kis történetet kerekítenek róla (3 fő).

5. Miért az öreg király megy ajtót nyitni?

Legtöbbsen (4 fő) jóságát, segítőkészségét emelik ki. (Gyermekének segíteni akar, mint a szülők általában.)

A szolgák éppen nincsenek ott (3 fő szerint), de minden esetben más okból nincsenek ott (háborúban, szabadságon vannak, betegek).

Egyéb indokok: szegények és nincs szolgájuk (2 fő), az öreg király kíváncsi természetű (2 fő), mert ő a ház ura (1 fő). Az öreg királyt a következő egyéb tulajdonságokkal képzelik el: haszonleső, előzékeny, örzőangyal. Összességében kevésbé színesen írnak róla, mint a két fiatalról. Ez érthető is, hiszen az öreg király mellék-szereplő.

6. Milyen volt a palota?

Részletes és pozitív leírást 7 esetben kapunk. Egy negatív és egy jellegtelen leírás készült. Természetes környezetben áll 7 válaszadó szerint, de a másik 2 hallgató is növényekkel veszi körül (kertben, parkban).

De ez a természetes környezet nagyon különböző: hegyen, dombon (5 fő), erdőben (3 fő), vízparton (2 fő).

Egyéb vélemények: nagy, fényes, gazdag, barátságos, kicsi, derűs, omladozó.

7. Miért a királyné csinálja az ágyat?

A legfontosabb tényező, amit kiemelnek a hallgatók, az, hogy azonosul fia tervével, és ezt ő is fontosnak tartja. (6 fő) A kísérlet biztonságos lefolyása miatt, válaszolja 5 fő.

Egyéb vélemények: családi gondoskodás bemutatása miatt (3 fő), ráért, nem volt szolgájuk, jó érzékkel oldja meg a komplikált dolgokat, a hercegnő nem tudná megcsinálni.

Tulajdonságai közül kiemelik ügyességét, kíváncsi természetét, melegségét. Minden hallgató másképp képzei el tehát a királynét is.

8. Fontos-e az ágy?

Három fő szerint igen (álomban nem lehet hazudni), 6 fő szerint nem. (Másképp is ki lehetett volna deríteni, hogy valódi-e a hercegnő, például evéskor.) Érdekes, hogy egyikük sem említi a szexualitást, talán kicsit súrolja egy válaszadó.

9. Miért került a borsó a kincseskamrába?

Valamennyien helyesnek tartják, hogy odakerült. Kincset ér (6 fő), belső érték a fontos (3 fő), bizonyíték (2 fő).

Egyéb vélemények: boldogság szimbóluma, hercegisasszony kívánsága, kedves ötlet, tradíciók fontosak, „ez a legnagyobb érték az elszegényedett palotában”.

10. Miért képzelhető el, hogy a borsószeret valaki elloppja?

A humoros szituációt játékosan fogja fel, és így is válaszol 5 fő. Romantikus, illetve tanulságot leszűrő válasz 2–2 fő esetében születik.

(Más is ki akarta próbálni a varázserejét (4 fő), éhes volt, aki ellopta, az emberek kicsinyesek, és mindent ellopnak.)

11. Miért hangsúlyozza az író, hogy ez egy igaz történet?

Valamilyen tanulsággal indokol (7 fő), mert sok benne a homályos részlet (3 fő). Legtöbbször azt hangsúlyozzák, hogy saját életünkben is történhet valami hasonló eset, ezt észre kell vennünk, és a mese segítségével talán könnyebben megtaláljuk a megoldást.

12. Jó lesz-e a házasság?

5 fő szerint igen, 1 szerint nem, egy szerint igen is, meg nem is.

Az igennel válaszolók azt emelik ki, hogy a szülők tapasztaltak, és jól tudnak választani, a nemmel válaszolók pedig azt, hogy nem ismerték meg egymást, illetve nagyon elkényeztetettek.

A kísérlet eredményei bebizonyították, amit feltételeztünk. A mese olvasása közben valóban támadhatnak kérdéseink, és az ezekre adott válaszok keresése közben működik a fantáziánk, és élénken gondolkodunk.

A hallgatók önmagukon is tapasztalhatták a mese fantáziafejlesztő hatását,

Egyetértettek abban, hogy nem szabad gyermekeinknek leszokni az olvasásról. Természetesen a meséket sokféleképpen felhasználhatjuk a gyermekek személyiségének fejlesztésére. De ez a cikk elsősorban az olvasás (esetleg az idegen nyelven történő olvasás) fontosságára kívánja elsősorban felhívni a figyelmet.

A kísérletet gyermekekkel is elvégeztem. Elsősorban arra voltam kíváncsi, hogy a tanítókra és tanítványaikra hasonlóan hat-e a mese, és mennyire mozgatja meg fantáziájukat.

A kísérlet menete a gyermekekkel

A hallgatókkal egyenlő számú gyermeket (9-et) megkértem, hogy segítsenek nekem egy kísérlet elvégzésében. Lelkesen vállalkoztak, és azonnal megkérdeztek, hogy mit kapnak érte. (Anyagi világunk tükröződése!) Röviden beszélgettünk a mesékről. Ki, milyen mesét ismer és szeret: olvas-sa, filmen nézi, vagy a szülei olvasnak fel neki. Miért szeretik a meséket stb.

A gyerekek lelkesen válaszoltak. Ahogyan várható volt, minden nap több mesét is megnéznek a tévében, este az anyukájuk mesél nekik, néhányan pedig valóságos "mesefalók". Egy kislány a kistestvérének maga olvas fel esténként. Nem olyan rossz tehát a helyzet, ahogy néha halljuk, olvasuk, hogy a gyermekeink egyáltalán nem olvasnak. Ezután felolvastam nekik Andersen szóban forgó meséjét.³

Amikor meglátták a 12 kérdésből álló kérdőívet, nagyon hosszúnak találták, és azt mondták, hogy szívesebben hallgatják a mesét, mint írnak. Ez érthető, hiszen írás közben gondolkodniuk kell, míg a hallgatás a befogadás passzivitása, spontaneitása miatt egyszerűbb. De éppen az elhangzott történet rejti magába azokat a kérdéseket, amelyeket feltéve és rájuk válaszolva, továbbgondolva, elindulhatunk egy fantázia- és értelemfejlesztő úton.

Végül rajzoltak

Nagyon jókedvűen, kedvesen és komolyan dolgoztak; ezt meg is mondtam nekik a végén. Munkáik áttekinthetőek, értelmesek voltak. Vigyáznunk kell, hogy ezt a természetes nyitottságukat és érdeklődésüket ne veszítsék el, gondolkodásuk ebben a jó irányban csiszolódjon. Találjanak mindig valami szép, értelmes célt talán segítségével.

Remélték, hogy meg lesznek elégedve a munkáikkal, és megköszönték a szép mesét. Egyértelműen bebizonyosodott, hogy szükségük van a mai józan, elektronikus világban is a mesékre. Hiszen egyéni fantázia és gondolkodás nélkül elképzelhetetlen az élet.

A felnőttek és a gyermekek válaszainak összehasonlítása

1. Valamennyien jó külsejűnek tartják, és 1 fő kivételével valamilyen pozitív belső tulajdonságát is megemlítik. Míg a hallgatók közül senki, a gyerekek közül egy kivételével mindenki hangsúlyozza gazdagságát. Tehát a fiatalabb generáció számára ez lényeges szempont csakúgy, mint a külső megjelenés. A külsőt a felnőtteknél 3 fő nem is említette. A gyermekek szemében a királyfi egybehangzóan szimpatikus, negatív tulajdonságát senki sem említi. (Azt, hogy „válogató”, nem tudjuk, hogy pozitív vagy negatív értelemben használta-e írja.) A gyermekek válaszában több a „mozgás”. 5 fő írja, hogy mivel közlekedik (ló, limuzin, hintó), míg a felnőttek ezt meg sem említik.

A gyermekek képszerűbben képzelik el, a felnőttek absztraktabban, jóval nagyobb hangsúlyt fektetnek a belső tulajdonságokra. Annak ellenére, hogy a mesében semmi konkrétum nincs a királyfiról, rendkívül élénken el tudják őt képzelni az olvasók.

2. Valamennyien hangsúlyozzák külső szépségét. Heten említik valamilyen jó belső tulajdonságát, de jóval kevesebbet, mint a királyfi esetében. Kettő képzelik el negatív belső tulajdonságokkal (butuska, lustácska, kényes), de a hangsúly mindenképpen a külső szépségén van.

Gazdagságát több gyermek említi, mint felnőtt. Szépségén és jóságán túl, van, aki szerénynek, szorgalmasnak, magányosnak, nyafogósnak, sértődékenynek képzelet.

A hercegkisasszony alakja árnyaltabban és képszerűbben jelenik meg a gyermekeknél, mint a felnőttéknél. Talán többen képzelik magukat a királylány helyébe: „Nincsenek játékai”.

Mikor arra kértem őket, ha van kedvük, készítsenek rajzot a meséhez, 6 fő hosszú hajú, piros hosszú ruhás, mosolygós királylányt rajzolt, koronával a fején, köré pedig virágokat. (1 fő a lakodalmi asztalt, 1 fő pedig a várat és környékét rajzolta le felülnézetben; 1 fő a virágoskertet.)

Az összkép tehát ennél a kérdésnél is optimistább, színesebb és derűsebb, mint a felnőttek esetében.

3. A többség (6 fő) előnytelen külső tulajdonságukban keresi az okot, de többen említenek (5 fő) jóval kisebb hangsúllyal valamilyen rossz belső tulajdonságot (nem voltak aranyosak, beképzelték voltak, csak veszekedtek, nem voltak szorgalmasak, szerető- és segítőkészek...). A nem megfelelő származás és a rossz anyagi helyzet is előfordul a válaszok között. A gyermekek válasza ismét színesebb és képszerűbb, mint a felnőtteké. A gyermekek nagyobb hangsúlyt fektetnek az előnytelen külsőre, mint a felnőttek. De általában náluk is vegyesen fordulnak elő a negatív külső és belső tulajdonságok.
4. A gyerekek és felnőttek válaszai között találunk hasonlóságokat. Például: eltévedt, hirdetésre ment oda, rosszul érezte magát otthon. A gyermekek felfogása kivétel nélkül realisztikus. A hallgatóknál felbukkan a misztikum (isten, jó tündér, kölcsönös vonzalom vezérelte őket). A gyermekek erős és képszerű fantáziája misztikumoktól mentes tehát.

5. A gyermekek inkább a király bátorságát (6 fő) emelik ki, míg a hallgatók a segítőkészségét (4 fő). Megemlítik még a király gyorsaságát, illet tudását, kíváncsiságát és a szolgák hiányának okát (például: féltek, aludtak, máshol dolgoztak...)
- Érdekes, hogy az öreg király esetében a gyermekek mennyire kiemelik, hogy nem fél a viharban. Ebben valószínűleg a felnőttek iránti tiszteletük tükröződik. Egyéb tulajdonságát alig említik. Az öreg királyt még olyan mértékben sem írják le, mint a hallgatók. Ez érthető, hiszen egyfelől nem is volt kérdés, másfelől pedig életkorban is jóval távolabb áll tőlük. Nehezebb tehát beleélni magukat az öreg király helyébe.
- Sokkal inkább azonosulnak a gyermekekkel, a fiatalokkal.
6. A gyermekek derűs fantáziájában a palota és a környezet is gyönyörű. A felnőttekkel ellentétben csupa lelkesedés minden válaszuk. Részletesen és nagy kedvvel írnak a palotáról („Akkor is szép volt, mikor szakadt az eső”)
- Valamennyien szépnek tartják a környezetét is. Látásmódjuk csakúgy, mint a hallgatóké, fantáziadús, de jóval optimistább és játékosabb, mint a felnőtteké.
7. Ennél a kérdésnél a hallgatók válaszoltak színesebben, változatosabban. A családi élet, a munkamegosztás megfigyelése az ő esetükben nyilván fontosabb, mint a gyermekeké.
- Legtöbb gyermek (6 fő) úgy véli, hogy ő akarja próbára tenni a királylányt.
- Egyéb vélemények: az ágykészítés női munka, nem volt ott a szolgálólány...
Az öreg királynét, hasonlóan az öreg királyhoz: szintén nem jellemzik részletesen. Alakja távolabb áll tőlük.
8. A gyermekek egyöntetűen „nem”-mel válaszoltak. Náluk még nem fedezhető fel az „igazság az álomban” romantikus felfogás. Viszont rendkívül ötletgazdagok abban, hogy hogyan lehetett volna másképpen kideríteni, hogy valódi-e a királylány. Válaszaik kedvesek, gyermekeink egyszerűek és tiszták. Az adott helyzetben kézenfekvőek és reálisak lehetnének.
9. A gyermekek is helyesnek tartják, hogy a borsó a kincseskamrába került. Mindannyian valami szép és kedves magyarázatot kerestek. A felnőttek válaszaiban nem lelhető fel az a motívum, ami a gyermekekéknél többször is, hogy nem szeretnék volna, ha a próbáról a királylány tudomást szerez. Az ő szemükben a bizalom hiánya szégyenletes.
- A másik, ami a felnőttekénél szintén nem fordul elő, a realitásérzékből fakadó csodálkozás: „Hogy-hogy nem mállott szét a borsó ennyi súly alatt?” Ezt a kérdést hangosan tette fel meseolvasás közben az egyik kislány, tanácsalanelt összenéztek, és látszott, hogy zavarban vannak, hogy hogyan kezeljék ezt a tényt. (Azt válaszoltam nekik, hogy ezen mindenki saját maga gondolkozzon el, és azután egyénileg válaszoljon.)
10. A gyerekek csodálkoztak a kérdésen. Rosszindulatot csak 3-an feltételeztek. 4 fő azt válaszolta, hogy nem lopták el a borsót. Ismét a realitásérzékük dolgozott tehát. Értéket csak 4 fő tulajdonított a borsónak, de nem fogták fel humorosan, mint a felnőttek közül többen is. Komolyabban viszonyultak a gyerekek a mese állításaihoz, mint a felnőttek.
11. Míg a felnőtteknek eszébe sem jutott, hogy ez valóban egy igazi történet, a gyerekek mindannyian elképzelhetőnek tartották. Voltak, akik teljesen elhitték, és úgy gondolták, hogy az író is szereplője vagy közeli szemlélője volt (8 fő). 1 fő nem biztos benne, hogy ez megtörtént, de amint írta: „a mese szép volt”. Ezzel egy nagyon fontos dologra mutatott rá. Nem az a mese lényege, hogy megtörtént-e, hanem az, hogy szép. (A beszélgetés befejeztével kérdés nélkül is így szóltak: „De szép volt”.)
12. A gyermekek erre a kérdésre is optimistább választ adtak. Csak egy válaszoló nem volt biztos benne, hogy jó lesz a házasság. A felnőttekénél a neveletés hatása és a kapcsolatok jellege árnyaltabb volt, míg a gyermekekénél inkább a szeretet kapott hangsúlyt. Láthatjuk tehát, hogy a gyermekek számára meghatározóan fontos a családban a szeretet. A gyermekválaszokban tükröződik a mai élet hajszája is. Egyik kislány írta: „...néha veszekedni fognak, mert a királyfi túl sokat fog dolgozni, a felesége pedig sokat lesz otthon egyedül.”)

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy a mese a gyermekek és a felnőttek fantáziáját egyaránt megmozgatta. A mese felfogása, a róla alkotott képek, gondolatok különbözősége lehetővé teszi, hogy tovább beszéljünk, gondolkodjunk róla.

Gondolkodjunk az emberi cselekedetek rugóin, a kapcsolatok milyenségén és fejlődésén, a külső, esztétikai megjelenésen, tehát mindazon, amit a történetből ki tudunk bontani. Sémáktól,

parancsoktól mentesen, szabadon fantáziálhatunk anélkül, hogy csak egyetlen megoldást fogadjunk el jónak. Itt nem a végeredmény a fontos, hanem maga a gondolkodás, a fantáziálás folyamata.

A mesék elsősorban gyermekeknek íródtak, de a felnőtteknek kell feljűk közvetíteni. Elsősorban a szűlőknek és a pedagógusoknak.

Amint láttuk, a tanítójelöltek is képesek magukat beleélni a mesébe, arra is fogékonyak kell lenniük, hogy hasonló fantáziafejlesztő gyakorlatokat összeállítsanak és elvégeztessenek.

Oktatómunkánk során feltétlenül fel kell hívunk hallgatónk figyelmét a meseolvasás jelentőségére.

IRODALOM

1. Sven Hakon Rossel: H.C. Andersen und seine Märchen heute Wiener Vorlesungen – Pucus Verlag 38–39. o.
2. Hans Christian Andersen: Märchen Herausgeben von Ernst Stein. Der Kinderbuchverlag, Berlin, 1972.
3. H.C. Andersen összes meséje, Videopont K.f. Bp. 1995.

TISZTELT ELŐFIZETŐINKHEZ !

Bízva bízunk abban, hogy továbbra is töretlen támogatói, előfizetői maradnak lapunknak. Ennek reményében kérünk minden kedves Előfizetőnket, régieket és újakat, hogy az *1998. évi előfizetési díjat, amely ettől az évtől 500 forint, az alábbi számlára befizetni szíveskedjék: OTP Csongrád Megyei Igazgatóság, Szeged, Módszertani Közlemények, 11735005-20003933.*

*A MÓDSZERTANI KÖZLEMÉNYEK SZERKESZTŐSÉGE
ÉS KIADÓHIVATALA*

TISZTELETTELJES KÉRÉS SZERZŐINKHEZ !

Folyóiratunk a megjelenés gondjaival küszködik. A nyomdai és postai költségek állandó növekedése mellett az új adó és társadalombiztosítás jogszabályai csak tovább súlyosbították helyzetünket. Ennek következtében vált számunkra lehetetlenné – remélhetőleg csak átmeneti időre –, hogy az amúgyis csekélyke szerzői tiszteletdíjat Önöknek kifizethessük. Kérnénk ezért tisztelettel a lapunkhoz hű szerzőink áldozatkészségét és szíves megértését. Hisszük, hogy további támogató munkásságukra e kényszerítő körűlmények ellenére is változatlanul számíthatunk. Köszönjük megértésüket és támogatásukat.

A MÓDSZERTANI KÖZLEMÉNYEK SZERKESZTŐSÉGE